

Karaçaylıların, ABD'ye Göç Hareketinin Tarihsel Gelişimi ve Sonuçları

M. Murat Yeşil
Doç. Dr., NEU, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi
myesil@konya.edu.tr

Öz

Bir Türk boyu olan Karaçaylılar, kendi anavatanları Kafkasya'da komşuları olan Kabartayların zulmünden kurtulmak için bir kaç farklı bölgeye göçetmek zorunda kalmış ve sonunda Elbruz Dağı'nın eteklerine yerleşmiştir. 1812 yılında Rus hakimiyetine giren ve Rus Çarlık yönetiminin uyguladığı baskı politikasına dayanamayan Karaçaylıların bir kısmı Osmanlı topraklarına göçetmek zorunda kalmıştır. Kafkasya'da geriye kalan Karaçaylılar da İkinci Dünya Savaşı sonunda Sovyet yönetimi tarafından topyekun Kazakistan ve Kırgızistan steplerine sürülmüş ve 14 yıl süreyle anavatanlarına dönememişlerdir. İkinci Dünya Savaşı sırasında çok sayıda Karaçaylı da Almanya'ya kaçmış ve oradan İtalya ve Avusturya'ya geçmiş sonra da Türkiye'ye iltica etmiştir. Bu Karaçaylı mülteciler, 1960'lı yılların başlarında ABD'ye göçederek New Jersey eyaletinin en önemli sanayi şehirlerinden birisi olan Paterson'a yerleşmiştir.

Anahtar Kelimeler: karaçay, karaçaylı, malkarlı, kafkasya, göç, sürgün

Historical Development and Results of the Karachays' migration to the US

Abstract

Karachays, a Turkish tribe, had to emigrate a few different regions to escape the tyranny of neighboring Kabardinos in the Caucasus and finally settled in the foothills of Mount Elbrus. Karachays entered Russian domination in 1812 and from this date Russian Tsarist government started to implement a policy of repression. As a result of this policy some of the Karachays were forced to migrate to the Ottoman Empire. Karachays remaining in the Caucasus were deported to the steppes of Kazakhstan and Kyrgyzstan at the end of the Second World War by the Soviet government and they could not return to their homeland for 14 years. A number of Karachays also fled to Germany during the Second World War and then took refuge in Turkey after passing through Italy and Austria. These Karachays refugees have emigrated to the US in the early 1960s and settled in Paterson, which was one of the most important industrial cities in New Jersey.

Keywords: karachays, karachai, balkars, caucasus, deportation, migration

1. Giriş

Bugün, Rusya Federasyonu sınırları içinde iki ayrı özerk cumhuriyette yaşayan Karaçaylılar ve Malkarlılar, İslam dinine mensup aynı dili konuşan, aynı kültür değerlerini paylaşan, yaşadıkları coğrafya dışında farklı yönü olmayan bir Türk boyudur. Karaçaylılar, "Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti"nde, Malkarlılar da "Kabartay-Balkar Cumhuriyeti"nde yaşamaktadırlar. Toplam nüfusları 2010 sayımına göre 300 bin civarındadır. Bu çalışma, nüfus olarak Malkarlılardan daha büyük olan Karaçaylılar üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Karaçaylıların tarihi ile ilgili olarak ileri sürülen görüşler üç ayrı kaynaktan incelenebilir: Karaçay halk edebiyatında bulunan destanlar ve hikayeler, 19. Yüzyılda bölgeyi ziyaret eden seyyahların yayınladıkları hatıratlar ve son olarak da bilim adamlarının yaptıkları araştırmalar.

Karaçaylıların tarih sahnesinde ilk görülmeye başladığı günlerin hikayesinin detaylı olarak anlatıldığı ve dilden dile dolaşarak günümüze kadar gelen ve Yılmaz Nevruz tarafından nazımlaştırılan (Aktaran: Yeşil, 1999) Karça Bey Destanında bu Türk boyunun tarihi gelişim süreci şöyle özetlenmektedir:

"Eski zamanlarda, asırlar önce Kafkasya'da, başlarında bir beyleri, ağıllara sığmaz koyunları olan ve huzur içinde yaşayan bir kavim vardı. Karlı bir kış gecesinde başlarındaki Bey'in bir oğlu oldu. Adını Karça koydular" şeklinde başlayan destanda, Karaçaylıların, geçtikleri her yeri yağmalayan, yakıp yıkan Moğol istilacıların kendilerine de zarar vereceği endişesiyle, yaşadıkları toprakları terkederek koyun sürüleri ve yıklarını ile birlikte yola düştüğü, uzun süren zorlu bir yolculuktan sonra Kırım'a vardıkları anlatılmaktadır. Orada bir süre kalan Karaçaylıların, ovanın havasına, suyunu alışamadıkları, eskiden olduğu gibi yine yüksek dağların karlı tepelerinde yaşamak istedikleri, bu nedenle yeni bir göç başlattıkları ve bir zaman sonra Kafkas Dağlarına ulaştıkları ancak Kabartaylıları onları rahatsız etmeye başlaması üzerine yeniden göç kervanını kaldırdıkları ve sonunda bugün de Kafkasya'da kalan Karaçaylıların yaşadığı ve Mingi Tav adını verdikleri Elbruz dağı eteklerine vardıkları ve oraya bir daha ayrılmamak üzere yerleşmeye kesin karar verdikleri ifade edilmektedir. Karça Destanının son bölümünde, Kabartay beylerinden Kazi'nin ordusuyla gelip Karaçay'ı basıp yağmalamasının bardağı taşıran son damla olduğu, Karça Bey'in, Gürcü beylerinden yardım istediği ve onların desteğiyle ordusunu güçlendirdiği, Kabartay'a girerek Kazıybek'in ordusunu büyük bir yenilgiye uğrattığı, Karaçay'dan yağmaladığı bütün malları ve esirleri geri aldığı, sonra da Kazıybek ile bir daha birbirleriyle savaşmamak, ömür boyu dost geçinmek için bir anlaşma yapmış olduğu belirtilmektedir.

19. yüzyılda ve 20. yüzyılın başlarında Kafkasya'yı ziyaret eden Avrupalı ve Amerikalı seyyahların yayınladıkları hatıratlar, bölgenin tarihi, kültürü ve sosyal yaşam tarzları ile ilgili önemli bilgiler içeren kaynaklardır (Klaproth, 1814; Golovin, 1854; Haxthausen, 1855; Mackie, 1856; Moser, 1856; Freshfield, 1869; Freshfield, 1902; Baddeley, 1908; Farson, 1958; Blanch, 1995; Smith, 1998).

Bu kaynaklarda Kafkasya da yaşayan milletler ile ilgili izlenimler aktarılmakta, bölge yöneticileri ve halktan kişilerle yapılan görüşmelerden derlenen bilgiler verilmektedir. Karaçaylıların kökenleri konusu da bu kaynakların bazılarında yer almaktadır. Golovin (1854:85), the Caucasus adlı eserinde Karaçay ve Malkarların, Macar kökenli olduğundan bahsetmektedir. Bir diğer Avrupalı seyyah, Karaçaylılar, Malkarlılar ve Kumukları, Tatar boyları olarak tanımlamaktadır (Moser, 1856:56-59). Rus hükümeti tarafından verilen özel görevle Kafkasya'da bir yıl süreyle araştırmalar yapan Klaproth (1814:280-298) hazırladığı raporda Moser ile aynı görüşleri paylaşarak Karaçaylıları Tatar boyları olarak nitelemektedir.

Karaçaylılar ve Malkarlıların, tarihi kökenleri konusunda önemli bir çalışma aynı bölge halkından olan bilim adamları Kazi Layponov ve İsmail Miziyev ikilisi tarafından yapılmıştır. Türk Halklarının Kökeni adıyla Türkiye'de de yayınlanan araştırmada Karaçay ve Malkarlıların, geçmişte bölgede güçlü bir devlet kuran Alanlar'ın soyundan gelen bir Türk boyu olduğu belirtilmektedir (Laypanov ve Miziyev, 2010).

Tavkul (2003), Karaçaylılar ve Malkarlıların kökenleri konusunu, "Kafkas dağlarının en yüksek zirvesi Elbruz (Mingi Tav) ve çevresindeki yüksek dağlık arazide yaşayan Karaçaylılar ve Malkarlılar (Karaçay-Balkarlar), tarih boyunca Kafkasya'da hâkimiyet kuran Kimmer, İskit, Hun, Bulgar, Alan, Hazar, Kıpçak gibi proto-Türk, Hint-Avrupa (İran) ve eski Türk kavimleri ile çeşitli Kafkas halklarının etnik ve sosyo-kültürel bütünleşmesinden ortaya çıkmış bir Kafkasya halkıdır." şeklinde açıklamaktadır.

1.1 Hasavka Savaşı ve Rusların Karaçay ve Malkar topraklarına hakim olması

Asırlar boyu Kafkasları kendine yurt edinmiş Karaçay- Malkarlılar, Osmanlı Devleti, Kafkasya'ya ilk yöneldiği tarihten itibaren, Osmanlıyı iyi bir dost olarak görmüş ve onlara bağlılıklarını bildirmiştir. Adiloğlu (2008:155), bu bağlılığın bir ahidname ile kayıt altına alındığını belirtmiştir. Öteden beri, Karaçay- Malkar topraklarında gözü olan Rusya, sadece bir gönül bağı olmadan öteye geçmeyen Osmanlı-Karaçay ilişkilerine hep düşmanca bakmış ve Karaçay ve Malkarlı yönetimlerini tehdit etmeye devam etmiştir. 1812 Osmanlı Rus Savaşı sonunda imzalanan Bükreş anlaşmasıyla Karaçay topraklarını Osmanlı nüfuz alanı dışında bıraktırmaya muvaffak olan Rusya, bundan sonra Karaçay ve Malkarlılar üzerinde yoğun bir baskı uygulamaya başlamıştır (Yeşil, 1999:24).

Bu dönemde Rusya'da General Yermelov'un yerine Kafkas ordusu komutanlığına atanan General Emanuel, yeterli bir askeri gücü olmayan Karaçay'ı ele geçirerek kolaydan ün kazanma peşine düşmüştür. Rus ordusu, Karaçay topraklarını ele geçirmek için üç ayrı koldan harekete geçer:

2 Kasım 1828 günü sabaha karşı saat yedi sularında Rusların Hasavka dağı eteklerinden başlattığı top ateşleriyle savaş fiilen başlamış olur. Karaçaylı asker sayısı toplam 660 kişi, Rusların ise 1758'dir. Savaş yaklaşık on iki saat kadar devam eder. Rus ordusu bütün çabasına rağmen Ullu-Hasavka geçidini aşamaz. Akşam vakti saat yedi civarında General Emanuel'in emri üzerine Rus ordusu savaşı bırakır, toparlanıp tekrar taarruz etmek üzere geri çekilir. Ancak, Karaçay Valisi İslam Kırımşavhal ve diğer Karaçay beyleri direnişi sürdürmek yerine Ruslara teslim olmaya karar vermişlerdir. Herhalde, Rus ordusunun taarruzu Hasavka'da başarılı bir şekilde durdurulmasına rağmen, Rusların önünde sonunda Karaçay'a gireceğini hesap eden Karaçay Valisi İslam Kırımşavhal ve etrafına toplanan diğer Karaçay beyleri, Osmanlı Devleti'nden de askerî bir yardım gelmeyeceğine artık kanaat getirmişlerdir. Ayrıca Karaçaylılar ve Malkarlılar, Çerkes kabilelerinin muhtelif isyan hareketlerine gerek doğrudan katılmak suretiyle ve gerekse dolaylı olarak lojistik destek vererek yardımcı oldukları halde, Rusların Karaçay taarruzu sırasında, komşu Çerkes kabilelerinden yardım için tek bir kişi dahi gelmemiştir. 3 Kasım 1828 günü General Emanuel ve ordusu herhangi bir engelle karşılaşmadan Ullu-Hasavka geçidinden ilerleyerek Karaçay topraklarına girmiştir. Malkarlılar ise Rus hakimiyetine Karaçaylılardan yaklaşık iki yıl önce 24 Ocak 1827 tarihinde girmişlerdir. (Adiloğlu, 2008:167-169).

Toprakları Ruslar tarafından işgal edilse de Karaçay'ın özgürlük mücadelesi bitmemiş, farklı tarihlerde yeni ayaklanma hareketleri meydana gelmiştir: 1835 yılında Rus yönetimine karşı başlatılan ayaklanma hareketi iki yıl boyunca devam etti ve Rus ordusu birliklerince kanlı bir şekilde bastırıldı. 1845 yılında başlatılan yeni bir ayaklanma hareketi ise bir yıl devam ettikten sonra bastırılabilirdi. Karaçaylılar ve Malkarlılar, İmam Şamil döneminde bir kez daha ayaklandılar ama bu ayaklanma da aynı acımasız yöntemlerle bastırıldı (Yeşil, 1999: 24).

1.2 Türkiye'ye göç hareketi

Ruslar, ele geçirdikleri tüm Kafkas topraklarında uyguladıkları Ruslaştırma politikasını Karaçay ve Malkarlı topraklarında da uygulamaya başlamıştır.

Bir taraftan Rus göçmenlerin akını diğer taraftan da misyonerlik faaliyetlerinin artması Karaçaylılar ve Malkarlıları rahatsız etmektedir. Sonunda Kafkasya'daki tüm Müslüman ve Türk asıllı nüfusun Kafkasya'dan çıkarılarak ya Rusya içlerine gönderilmesi ya da Türkiye'ye göçe zorlanması şeklindeki Rus projesi ürünlerini vermeye başlamış ve Karaçaylılar da Türkiye'ye göç etmeyi ciddi olarak düşünür hale gelmişlerdir.

Karaçaylıları, asırlardır yaşadıkları vatan topraklarından Osmanlı Devleti'ne göçetmeye zorlayan nedenler üç maddede toplanabilir. Bunlar, her geçen gün artan Rus yönetimi baskısı, yaşadıkları topraklarda can ve mal güvenliklerinin kalmaması ve İslam'a düşman bir yönetim altında yaşamak zorunda kalan Karaçaylıların, dini değerlerini koruyamayacakları endişesi olarak sıralanabilir. Son maddede belirtilen dini değerlerin korunamaması endişesi, göç kararının alınmasında önemli bir etken olmuştur, denilebilir.

Kafkasya'dan ilk göç hareketi, 2 Kasım 1828'de yapılan Hasavka Savaşı sonrasında Rusların Karaçay'ı işgal etmesiyle başlamıştır. Bunu takiben 1885, 1905, 1907 göçleri ve 1921 ve 1948 ilticaları meydana gelmiştir. Bu göçlerden, 1907'de olanı 700 aile ile en kalabalık göçmen grubunu teşkil eder. Karadeniz yoluyla gemilerle İstanbul'a getirilen göçmenler buradan İzmit limanına götürülerek karaya çıkarılmıştır. 400 aile Konya'ya geri kalanı da Ankara'ya gönderilmiştir. Konya'ya gelenler Sarayönü ilçesi yakınlarında kendileri için inşa edilen Başhöyük köyüne, sonradan 150 hane de kendi istekleri doğrultusunda Afyon'a bağlı Gökçeyayla (Orhaniye) köyüne yerleştirilmiştir. Ankara'ya gönderilenlerden 150 hane de Eskişehir ili Sivrihisar ilçesine 20 km mesafede kurulan Ertuğrul (Yakapınar) köyüne, 100 ailelik bir grup ta Eskişehir'e bağlı Erten köyüne, 50 ailelik bir kabile de Ankara, Gölbaşı yakınlarında kurulan Yağlıpınar köyüne yerleştirilmiştir. 1907 göçü ile Malkar-Çeğem bölgesinden 70-80 aile Türkiye'ye gelmiş. Bu kabile önce Bursa'da iskan edilmişler, ancak sonradan kendi istekleriyle Afyon'a bağlı Doğlat köyüne yerleştirilmişlerdir. Bu göçler sırasında yaklaşık 10 bin Karaçaylının Osmanlı topraklarına göç etmiş olduğu tahmin edilmektedir.

Bu göçler dışında 1917-1919 yılları arasında Kuzey Kafkasya'nın bağımsızlığı için mücadele veren ve Bolşeviklerin Kuzey Kafkasya'da hakimiyet kurması üzerine Gürcüstan yoluyla Türkiye'ye sığınan bu hareketin lider ailelerine mensup 120 Malkarlı, İstanbul, İzmir ve Bursa'ya yerleştirildi. İkinci Dünya Savaşı sırasında takriben 1000 kişilik bir Karaçaylı grubu Almanlar çekilirken, onların peşisıra yurtlarından ayrıldılar. Zahmetli ve maceralı bir yolculuktan sonra hayatta kalabilenler Almanya'ya ulaştılar, oradan da Avusturya ve İtalya'daki toplama kamplarına

gönderildiler. Savaşın sonra bu kamplarda cereyan eden ve tarihte Drau Faciası diye anılan ve "Stalin hükümetine iade" hadisesinden canlarını kurtarabilenlerden takriben 300-350 kadarının 1948'de Türkiye'ye göç ettiklerini biliyoruz. Bu grup belli bir yere iskan edilmediler. Kendi istedikleri yerde kalmalarına izin verildi. Onlar da kendilerinden önceki grupların yerleştikleri İstanbul, Ankara ve Eskişehir'e yerleştiler. Bunların bir bölümü de ileriki yıllarda ABD'ye göçetti (Nevruz, 2004).

1.3 Sovyetler Birliği'nden Kaçarak Türkiye'ye Sığınanlar

İşgalci Alman ordusunun yenilmesi üzerine geri çekilme hareketi başlamıştı. Karaçay Özerk Bölgesinde Alman işgali sırasında Sovyet boyunduruğundan kurtulma ümidiyle onlara destek verenler ve Sovyet komünizminin baskısından kurtularak hür dünyada kendilerine daha güvenli bir gelecek arayan Adige-Kabardey, Karaçay-Malkar ve Osetler'den oluşan onbeş bin kişilik bir mülteci kafesi de Alman ordusu ile birlikte Kafkasya'yı terk etti (Tavkul, 2012).

İkinci Dünya Savaşı sırasında Sovyetler Birliği'ne Kafkasya'dan girerek burada çok kısa ömürlü bir Karaçay yönetimi kurulmasına öncülük eden Alman ordularının geriye çekilmeye başlamasıyla birlikte bu yönetimin oluşumunda rol alan Karaçaylılar ve Malkarlılar, can güvenliklerinin tehlikeye düşeceği endişesiyle Alman ordusu ile Kafkasya'dan ayrılmışlardır (C.A., 90, Emekli; M. E., 80, Emekli; M. T., 76, Emekli).

Vatan topraklarını terketmek zorunda kalan bu kişilerin içinde bir kısmı aileriyle, geri kalanı da yalnız başına yola çıkmıştır.

İkinci Dünya Savaşı sona erdikten sonra, bir süre çeşitli Avrupa ülkelerinde küçük gruplar halinde, çok zor ekonomik şartlar altında hayatlarını sürdürmeye çalışan Karaçaylılar, bir yandan açlık bir yandan da Sovyetler Birliği'ne iade edilme korkusu içinde yaşadılar. Kendilerini mülteci olarak kabul edecek bir ülke bulamamaları halinde Sovyetler Birliği'ne iade edilmeleri kaçınılmazdı ve bu da ya hemen teslim noktasında infaz ya da Sibiryaya sürgün edilmek demektir (H. B., 80, Yazar).

Karaçaylılar, vatanlarından uzakta iş, aş ve kendilerini kabul edecek bir ülke beklemektedirler. Durum, konsoloslukları aracılığıyla Türkiye devletine bildirilmişti. Bu konu zamanın Türk hükümetini de harekete geçirmişti. Soydaşlarını, Sovyetler Birliği'ne teslim edilmesinin onları doğrudan ölüme göndermek olduğunun bilincinde olan Türk hükümeti, görevlendirdiği Konsolosluk aracılığıyla soruna bir çözüm yolu bulmaya çalışmıştır. Bu arada uzun ve zor bir süreç yaşanmış. Sonunda Almanya, Avusturya ve

İtalya gibi farklı ülkelere dağılan Karaçaylılar, yıllar içinde gruplar halinde veya birer ikişer Türkiye'ye mülteci olarak kabul edilmiştir (C.A., 90, Emekli; M. E., 80, Emekli; M. T., 76, Emekli).

Bu gruplar, savaş sonrası 1946 yılında kurulan Birleşmiş Milletler Uluslararası Mülteci Organizasyonu'nun çalışması sonucunda Türkiye tarafından kabul edildi. 1948 yılında uygulamaya konulan bir plan doğrultusunda önce İtalya, sonra Almanya daha sonra da Avusturya'da bulunan Karaçaylılar Türkiye'ye getirilmiştir (Yeşil ve Tabakçı, 2004:10-15).

1.4 Kafkasya'daki Karaçaylılar ve Malkarluların Toptan Sürgüne Gönderilmesi

Karaçaylılar ve Malkarlular, Kafkasya'nın diğer dağılı halkları gibi, özgürlüklerini korumak için sürekli mücadele etmişlerdir. Ancak uğruna savaştıkları bu topraklardan bir gün gelip topluca sürüleceklerini hiç akıllarına getirmemişlerdir (Nekrich, 1981; Bayramuk, 1995; Pohl, 1999; Conquest, 1960; Polian, 2004; King, 2008; Bullough, 2010; Baker, 2013).

Asırlardır yaşadıkları öz vatanlarından hayvan taşımak için kullanılan vagonlar içinde sürgüne gönderilen Karaçaylılar nereye gittiklerini, gidecekleri yerde başlarına ne geleceğini bilmiyor, kadınlar, çocuklar ağlıyor, erkekler başları öne düşmüş, yüreklerini yakan çaresizliğin hüznünü yaşıyordu. Halkın o anki haleti ruhiyesini, "*Karabıyık (Stalin) kanımızı içe içe, aydınlık günümüzü etti karanlık gece...*" şeklinde tasvir eden Karaçay şair İsmail Semenov'un de dediği gibi, "*Karaçay halkının kara günü 2 Kasım 1943 günü başlamıştı (Bayramuk, 1995:36)*".

1842 yılı sonbaharında Kafkasya'nın batı kesimini işgal eden Alman ordu komutanlığı, Karaçay-Malkar bölgesinde kollektif çiftlikler (kolhozlar)'ı kaldırarak arazileri halka dağıtmış, camilerin yeniden açılmasını sağlamış, din hürriyeti dahil tüm özgürlüklerin önünü açmış, Sovyet yönetimin zoruyla ayrılan Karaçay ve Malkar bölgelerinin birleştirilmesini kabul etmişti. Alman komutanlığı ilk olarak Karaçaylı Macir Koçkarov'u Karaçay Özerk Bölgesi'nin başkenti Mikoyan Şahar'a (bugünkü Karaçayevsk) Belediye Başkanı olarak atamış, daha sonra kurulan Karaçay Komitesi'nin Başkanlığına seçilen Kadı Bayramukov'u geniş yetkilerle donatmıştı. Ancak, Alman komutanlığı, bölge halklarının Bolşeviklerden temizlenen Karaçay-Malkar, Kabardey, Adigey ve Osetya bölgelerindeki halklar eski Birleşik Kafkasya Cumhuriyeti'ni yeniden kurma tekliflerini kabule yanaşmıyor, onları sürekli oyalıyordu. Almanların aslında bu bölgeleri sömürge olarak kullanmak niyetinde oldukları daha sonra anlaşılmıştı. 1942 yılı sonlarında Alman ordusunun Rusya'da yenilgiye uğratılması sonunda, Almanlar, Kafkasya'dan çekilmek zorunda kaldılar. Bu

sırada Adige-Kabardey, Karaçay-Malkar ve Osetler'den oluşan onbeş bin kişilik bir mülteci kafilesi de Alman ordusu ile birlikte Kafkasya'yı terk etti. Almanlar, çekildikten sonra 15 Ocak 1943 tarihinde Karaçay üzerine saldırıya geçen Kızıl Ordu birlikleri, bütün Karaçay köylerini yerle bir etti ancak Karaçay halkının direnişini kıramadı. Sovyet hükümeti kesin sonuca ulaşmak için 12 Ekim 1943'te aldığı bir kararla Karaçay halkını toptan sürgüne gönderme kararı aldı. 2 Kasım 1943'te de bu kararı uygulamaya başladı. Aynı karar 8 Mart 1944'te Malkarlılara da uygulandı. Sürgün sırasında Kafkasya'dan toplam 69,267 Karaçaylı hayvan vagonlarına doldurularak sürgüne gönderildi (Tavkul, 2012).

Bayramuk (1995:41), 14 yıl süreyle yaşadığı sürgün hayatını anlattığı hatıratında, Almanların 1942 yılı Ağustos ayında Sovetler Birliği sınırları içinde kurulu Karaçay Özerk Bölgesini işgal ettiklerini ifade etmektedir. Almanların beş buçuk ay süreyle burada yönetimi ellerinde tuttuklarını, bu süre içinde bütün Karaçaylı nüfus içinde sayıları 1000 kişiye bile ulaşmayan bazıların da Almanlara destek verdiğini ifade etmektedir:

Sovyet yönetimi, bu gerçeğe rağmen yaşlı, genç, çocuk, kadın, kız demeden tüm Karaçaylıları, Almanlarla işbirliği yapan hainler olarak damgalamış ve hepsini yurtlarından sürgün etme kararı almıştır. Almanlara destek verenler ise onlarla birlikte, bazıları ailelerini de bırakarak kaçıp gitmişlerdir.

Alman ordusunun Kafkasya'yı işgal etmeye başlaması bölgedeki bazı etnik azınlıklar tarafından bir felaket, bazıları tarafından da Sovyet boyunduruğundan kurtulup özgürlüklerine kavuşmak için bir fırsat olarak değerlendirilmişti. Alman ordusu stratejistleri, kendilerine destek sağlamak için Hitler'in, "kolay kandırılabilir boş kafalı, aptal dağlılar" olarak nitelediği Kafkasyalılar Çeçen ve Karaçaylılar ve Rus Kazaklarını, bölgelerindeki Sovyet yönetimlerine başkaldırmaları için yoğun bir ikna kampanyası başlatmıştır. Sonuçta büyük çaplı bir ayaklanma olmamış ancak, yerel bazda Almanlara verilen destek, Beria'nın dikkatini Kafkasya üzerinde toplamasına yol açmıştır (King, 2008:196-197).

Stalin, tüm Karaçay milletini kendi anavatanları olan Kafkasya'dan Kazakistan ve Kırgızistan'a sürgüne gönderdi. Stalin'e göre Karaçaylılar ve Malkarlılar, Nazi işgali sırasında onlarla işbirliği yapmıştı. Oysa, Kafkasya'yı işgal eden Alman ordusuna destek veren Karaçaylılar, toplam nüfusun sadece küçük bir bölümüydü. Karaçaylılar, Sovyet Kızılordusuna 52 milyon Ruble yardımda bulunmuş, Almanlara karşı, Sovyet Kızılordusu saflarında savaşmış

ama yine de Sovyet yöneticilerince vatana ihanetle suçlanmaktan kurtulamamıştı. Karaçaylıların milletçe topyekun sürgüne gönderilmesinin asıl nedeni Almanlarla işbirliği yapmaları değil onların etnik kökenleriydi (Pohl, 1999:74-75).

Karaçay'dan hareket eden bilinmez bir diyara doğru giden trenler 20 günü aşan zorlu bir yolculuktan sonra hedefe varmıştır. Trenlerin içine hapsedilmiş Karaçaylılar, istasyonlarda onları bekleyen kamyonlara yüklenmiştir. İstasyonlardan homurdanarak ayrılan kamyonlar, soğuktan titreyen Karaçaylı sürgünleri gruplar halinde değişik kamplara dağıtır. Bu konuda yıllar süren araştırmalar yapan Musa Abayhan, Karaçaylıların, Kazakistan, Özbekistan ve Kırgızistan'da halkın yaşadığı yerleşim alanları dışındaki bozkırlarda , steplerde özel olarak kurulan 550 çalışma kampına dağıtıldıklarını söylemiştir. Araştırmacı Abayhan'ın, sürgün bölgelerine giderek tek tek tespit ettiği sürgün kamplarının kendi el yazısı ile hazırladığı isim listesi ancak 10 metre uzunluğunda bir rulo kağıda sığabilmiştir. Abayhan, araştırması sonunda elde ettiği bilgileri şöyle açıklamaktadır:

Kırsal alanda kurulan bu kamplarda ne yatacak doğru dürüst bir yer vardı ne de yiyecek bir şey.. Derme çatma bir kaç kulübe.. Hepsi o kadar.. Sürgüne çıkarıldıkları gün 1,400 vagon içinde bulunan 70,000 civarındaki Karaçaylı nüfusun yüzde 53.9'unu çocuklar, yüzde 28.1'ini kadınlar, yüzde 18'ini de erkekler teşkil ediyordu. Bunlardan 653 Karaçaylı açlık ve susuzluktan vagonlarda hayatını kaybetti. Kampların sağlık şartlarına uygunsuzluğu yüzünden ilk iki yıl içinde Karaçaylı sürgünlerin yüzde 35'i de kolera ve tifo gibi hastalıklara yakalanarak hayatını kaybetti. Ölenlerin 22,000'ini çocuklar teşkil ediyordu. Her kampın başında hapisane kaçkını kılıklı bir komutan. Merhamet denilen duygu ile hiç bir tanışıklığı yok. Elinde kırbaç , istediği sürgünü dövme ve öldürme yetkisine sahip. Kampların bulunduğu yerden 5 km öteye gitmek kesinlikle yasak. Sürgünler başka kamplarda bulunan akrabalarını ziyaret edemez. Sadece kamp komutanının verdiği işler yapılır ve kimse kimse ile görüşemez. Kamp komutanına hiç bir konuda şikayete gidilmez. Sürgünler sabah akşam kontrol altında tutululurdu. Bu kurallara uymayanların cezası: Ölüncüye kadar sopa veya komutanının keyfini tatmin edecek kadar bir hapis cezası idi. İşte bu şartlar altında insanlar nasıl yaşarsa Karaçay sürgünler de öyle yaşadılar.. Hem de bir yıl, iki yıl değil tam 14 yıl.

Stalin yönetiminin sürgün zulmüne uğrayan sadece Karaçaylılar değildi. Kırım Tatarları, Çeçenler, İnguşlar ve Malkarlılar da aynı akıbete uğradı. "Çeçenler, İnguşlar, Karaçay-Malkar Türkleri Kuzey Kafkasya'dan Kırım Tatarları Kırım'dan sürgün edildiler (Bice, 2012)".

Stalin-Beria ikilisi tarafından hazırlanan sürgün senaryosu, Kırım Tatarları, Çeçenler, İnguşlar ve Malkarlılar üzerinde de oynanmış ve bu milletler de

ata yurtlarından uzak diyarlara sürgün edilmişlerdir. Şahin, bu konuyu irdelediği çalışmasında (2015:333-334), Kırım Türklerinin 18 Mayıs 19'a bağlayan gece sabaha karşı saat: 03.00 sularında şehir ve kasabalarda yaşadıkları evlere baskın yapan Rus askerlerinin zoruyla elde götürebilecekleri eşyalarını yanlarına alarak 15 dakika içinde belirlenen meydanlarda toplandığını, buradan tren istasyonlarına götürüldüğünü ve aç-susuz ve temel ihtiyaçlarından mahrum edilmiş bir şekilde sürgün yolculuğuna çıkarıldığını ifade etmektedir.

Stalin, ölüp de iktidara Nikita Krusçev gelince Karaçaylı sürgünlerden bir heyet kendisini ziyarete gitmiş, başlarından geçen olayları, bir millet olarak uğradıkları haksızlıkları anlatmışlar ve Krusçev'den Karaçaylılara kendi anavatanları olan Kafkasya'ya dönmeleri için izin verilmesini istemişlerdir. Karaçaylıların bu isteği zamanın Sovyet Rusya lideri Krusçev tarafından olumlu karşılanmıştır. Bir süre sonra yapılan Sovyet Komünist Partisi Merkez Komitesi toplantısında, Stalin tarafından sürülen bütün milletlerin, tekrar anavatanlarına dönmelerine izin verilmesi kararlaştırılmıştır.

Haberin alındığı ilk gün sürgündeki Karaçaylılar tarafından bir bayram günü gibi kutlanmıştır. Herkes mutlu ve sevinçlidir. Artık, yıllardır hasretini çektikleri Kafkaslara, Mingi Tav (Elbrus Dağı)' na kavuşacaklar, Koban nehrinin sularından içerek hasretle yanan yüreklerini ferahlandıracaklardır.. Ancak ertesi sabah herkes düşünceli kalktı yataklarından. Kafkasya'ya dönüş yolu açılmıştı ama sürgünde buldukları yıllar boyunca bu topraklarda kurmaya çalıştıkları düzeni de bozmak istemiyorlardı.

Haberin duyulduğu anda Karaçaylıları Kafkasya'ya dönüşe odaklandıran birinci düşünce, mutlaka anavatan topraklarına geri dönülmesi gerektiğine işaret etmekte, diğer düşünce ise soruna daha farklı açıdan yaklaşmaktadır: "Tam 14 yıl, bu topraklara emek verdik.. Yıllarca eziyet gördük ama bugün iyi kötü başımızı altına sokabileceğimiz bir çatımız var. Kafkasya'daki evlerimizde ise Gürcüler oturuyor. Şimdi geri dönersek bir de onlarla mücadele edeceğiz. Yani, sonuçta Kafkasya'da hayata yine sıfırdan başlayacağız. Artık yetmedi mi bunca çektiğimiz çile? Havasına, suyuna alıştığımız bu topraklardan gitmeyelim." Bu karmaşık duyguların etkisi altında kalan Karaçaylılar ikiye bölünmüştür. Kimi, "vatanımıza dönelim", kimi de "burada kalalım" demektedir. Ancak sonunda vatan sevgisi daha ağır basmış ve sürgündeki Karaçaylıların büyük bir bölümü atayurt Kafkasya'ya geri dönme kararı vermiştir: "Kafkas dağlarının taşlarını yalayıp Koban nehrinin suyunu içer yine karnımızı doyururuz" diyerek yol hazırlıklarına başlamışlar. 14 yıldır her bir ailenin dışından tırnağından arttırdığı üç beş kuruş ile yapılan evler ve alınan eşyaların çoğu yok pahasına satılmış, yanlarına sadece bir kaç parça eşya alan Karaçaylılar, Kafkasya'nın yolunu tutmuştur (F. K., 55, Tasarımcı).

Kafkasya'ya dönen her aile, hemen kendi evinin bulunduğu köye ulaşma gayretindedir. Hedef yıllardır uzakta kaldıkları evlerine bir an önce kavuşabilmektir. Birer ikişer evlerine varmışlardır ama orada onları hiç de hoş olmayan sürprizler beklemektedir. Kiminin evi yıkılmış , yerinde yellere esmekte. Kiminin evinde, sürgünden sonra getirilen Gürcü aileler oturmakta. Çok şanslı olanların evleri boş ama hepsi birer harabeye dönmüş durumdadır. Stalin'in emriyle Karaçaylıların evlerine yerleştirilen Gürcülerin bir kısmı , hükümetin kesin emrine rağmen evleri boşaltmamakta ısrar etmektedir. Kavga, döğüs , hatta bazı kanlı olaylar meydana gelmektedir. Neticede Gürcüler bir süre sonra Karaçay'ı terkeder gider ama Karaçay harabolduktan sonra. 14 yıl boyunca Karaçaylıların evlerinde oturan Gürcüler , her tarafı talan etmişler.. Karaçay mezarlığındaki taşları bile kendi yaptıkları bina inşaatlarında kullanacak kadar saygı sınırlarını zorlamışlardır. Karaçaylılar oturup ağlayacak değil.. Nasıl olsa alışkın hayatın zorluklarına.. Ve elbirliği ile başlatırlar bir imar faaliyeti.. Biraz zahmet çekilse de sonunda herkes kendi evini barkını düzene koyar tekrar (Yeşil, 2003:10-15).

Bu çalışmanın amacı, Kafkasya'nın kendi küçük ama çektiği acılar büyük bir Türk boyu olarak bilinen Karaçaylıların, tarihinde önemli bir dönüm noktası olan ve üzerinde fazla durulmayan Amerika'ya göç hareketinin tarihi, siyasi, sosyal ve kültürel boyutlarını araştırmak ve sonuçlarını ortaya koymaktır. Çalışmanın birinci bölümünde ilk olarak Karaçaylıların, Amerika'ya göç hareketlerinin tarihi gelişimi, sonra Karaçaylıların, Amerika'daki sosyal ve siyasi hayatla etkileşimini, ekonomik durumlarını, daha sonra kültürel alanda yaptıkları faaliyetleri incelenecektir. İkinci bölümde, araştırma yöntemi detaylı olarak açıklanacak, üçüncü bölümde bulgular ve tartışma yer alacak ve sonuçların genel bir değerlendirilmesi yapılacaktır.

1.5 Karaçaylıların Amerika yolculuğu: Tarihi gelişim süreci

Türkiye'den Amerika'ya yapılan göçleri inceleyen araştırmacılar, bu konuyu "üç ayrı dalga göç hareketi" halinde incelemektedirler (Ahmed, 1986; Altschiller, 1995; Karpat, 1996; Akın, 2004, Kaya, 2004; Yeşil, 2013) .

Karaçaylıların Amerika'ya göçü "ikinci göç dalgası" içinde değerlendirilmektedir. İkinci dalga Türk göçmenlerinin üçüncü alt grubunu da Karaçay ve Tatar Türkleri oluşturmaktadır (Yeşil, 2013)

İkinci Dünya Savaşı'dan sonra Türkiye'ye yerleşen ve Türkiye'ye daha önceki yıllarda göç eden akrabaları tarafından "Mülteciler" olarak adlandırılan bu Karaçaylılar grubu, Amerika Birleşik Devletleri'nin muhaceret yasasına ek olarak kabul ettiği bir kanundan faydalanarak bu

ülkeye göçetmeye başlamışlardır. ABD'de ilk Karaçaylılar kolonisi de bu mülteci Karaçaylı gruplardan oluşmuştur.

Karaçaylılar, Amerika'da yerleşik ilk büyük Türk kolonilerinden biridir. Karaçaylıların, ABD'ye göçetmeye başladıkları 1960'lı yılların başlarında New Jersey eyaletinin en önemli sanayi şehirlerinden birisi olan Paterson'da, Afrikalı Amerikalılar ve güney Amerika kökenli azınlıkların yanında üçüncü önemli bir koloni, Karaçay kolonisi meydana gelmiştir (Akba, 2003. S.18-19).

ABD'ye yönelen ikinci göç dalgası içinde dikkati çeken diğer bir grup ise eski Sovyetler Birliği sınırları içinde yaşayan değişik Türk grupları ve bunların ABD'ye göçleridir. Sovyet baskısından kurtulmak isteyen Kırım ve Kafkas Türkleri, ABD'nin sağladığı ayrıcalıklardan faydalanarak 1960 ve 1970'li yıllarda ABD'ye göç etmişlerdir. New York ve New Jersey çevresinde yaygın olarak yaşayan Karaçay ve Kırım Türkleri bu nedenle ABD'ye göç eden Türklerdendirler (Kaya, 2004).

1.5.1 Karaçaylıların, Amerika'daki siyasi ve sosyal hayatla etkileşimi

Literatürde, ikinci dalga Türk göçmenlerinin üçüncü alt grubunda sayılan Karaçaylıların Amerika'ya gelişleri ve buradaki yaşamlarıyla ilgili yeterli bilgi bulunmuyor. Ancak yerel medyada yer alan bazı haberlerin taranması ve yapılan mülakatlar sonunda ulaşılan verilere göre, Karaçaylılar, önce New Jersey'e bağlı Paterson'a daha sonraki yıllarda da Clifton şehrine yerleştiler (Yeşil, 2003).

Kendilerine daha iyi gelecek vadettiğini varsaydıkları ABD'ye göç imkanının ortaya çıkması Türkiye'ye mülteci olarak kabul edilen Karaçaylıları heyecanlandırmıştı. Bir çoğunun son durakları olacak Amerika Birleşik Devletleri'ne gidebilmek için kimileri daha yeni kurdukları evini barkını, tarlasını satarak, kimileri de eş, dost ve akrabalarına kiraya vererek biletlerini aldıkları gibi yola koyuldular (S. G., 50, Turizmci).

New Jersey eyaletinin en önemli sanayi şehirlerinden birisi olan Paterson'da gözlerini Amerikan hayatına açan ancak hemen hiç İngilizce bilmeyen, Amerika'nın sosyal, siyasi ve kültürel hayatı ile ilgili hiç bilgileri bulunmayan Karaçaylılar, yıllar sürecekle zorlu bir yaşama başlamışlardır.

Karaçaylıların, İngilizce bilmemeleri çok önemli bir eksiklikti. İş bulmak, işte çalışabilmek, alışveriş yapabilmek için gerekli olan İngilizce, Karaçaylılar için uzun yıllar büyük bir sorun olarak kalmaya devam etmiştir. Bazen, en küçük bir problemler bile, sırf dil bilmeme yüzünden çözümü zor, devasa

sorunlar haline gelmiştir. Karaçaylı aileler ancak çocukları okula gitmeye başladıktan sonra, çevreleriyle dil bilmemekten kaynaklanan sorunları aşmaya başlamışlardır. Uzun yıllar iş hayatlarında, çevreleri ile olan ilişkilerinde, alışverişlerinde ve resmi makamlarla olan ilişkilerinde karşılaştıkları sorunları çocuklarının yaptığı tercümanlıkla çözmeye çalışmışlardır. Ancak, bu durum beraberinde farklı bir sorunu getirmiştir. Çocuklarını tercüman olarak kullanmayı bir kolaylık olarak gören anne ve babalar, “Nasıl olsa çocuklar İngilizce konuşabiliyor, bir sorun olursa onlar bize tercümanlık yapar, biz de sorunumuzu hallederiz” düşüncesiyle İngilizce öğrenme konusunda bir gayret gösterme lüzumu hissetmemişler. Günümüzde bile bazı ailelerde devam eden bu yanlış politika, Amerika’da yaşayan ve 50 yaşın üstündeki çok sayıda Karaçaylıyı, “yıllardır Amerika’da yaşayan ancak İngilizce bilmeyen” insanlar grubu haline getirmiş durumdadır.

Bu araştırma sırasında yapılan gözlemler ve elde edilen veriler Karaçaylıların, ekonomik, siyasi ve sosyal alanlarda, bu ülkede yaşayan diğer azınlık milletleri oldukça geriden takip ettiğine işaret etmektedir. Karaçaylıların, ekonomik ve siyasal alanda neden bu kadar geride kaldıkları konusunda görüşlerini açıklayan katılımcılar sorunu farklı açılardan yorumlamışlardır:

Karaçaylıların, ticarete atılma konusundaki çekingenliğini anlamak mümkün, ancak Kafkasya’da ataları asırlar boyu hayvan yetiştiriciliğiyle uğraştığı halde Amerika’ya ilk gelen Karaçaylıların, o zamanlar bomboş olan Pensylvannia topraklarına yerleşerek atalarının mesleği olan hayvancılığa başlamayıp, Paterson’da fabrika işçiliğine soyunduklarını anlamak mümkün değil (N.B., 50, Esnaf).

Amerika’ya ilk gelen Karaçaylı ailelerin Paterson’a yerleşmiş olması ve onlardan sonra gelen ailelerin de İngilizce bilmemeleri ve ilk göçmenleri kendileri için gerektiğinde sığınacak emin bir liman olarak görmeleri nedeniyle onların yaşadığı Paterson’a yerleşmesi sonunda neredeyse tüm Karaçaylı göçmenleri aynı bölgeye toplanmıştır. İlk gelenler geleneksel meslekleri olan hayvan yetiştiriciliği yapmaya uygun bölgelere yerleşmiş olsaydı sonra gelenler de oraya gidecekti ve bugünün fabrika işçileri veya emeklileri yerine, çiftlik sahibi Karaçaylılar görecektik. Bence sorun ilk gelenlerin yerleşim konusunda yaptıkları yanlış tercihten kaynaklanıyor (M.B., 47, İşadamı).

Karaçaylılar, Amerika’ya gelirken, burada yaşayan diğer azınlıklar gibi paralı pullu gelmemişler ki.. Her biri Türkiye’deki evini barkını satarak ancak bir yol harçlığı düzebilmiş. Bu adamlar dil bilmez, yol yordam bilmez.. Gurbete gelen bir adam dil bilmiyorsa, parası da yoksa yapabileceği en akıllıca iş, haftalık ücreti garanti edecek bir işe

girmektedir. Onlar da zaten bu düşünceden hareketle o zamanlar tüm fabrikaların sürekli yeni işçiler aldığı sanayi şehri Paterson'a toplanmışlar (D. G., 42. İnşaat Ustası).

Karaçaylılar, Amerika'da, özellikle New Jersey'deki en eski Türk kolonisi olmalarına rağmen, yıllarca Amerikan siyasi hayatında bir varlık gösteremedi. Yetişkin kuşağın İngilizce bilmemesi ve öğrenme konusunda da bir gayret göstermemesi, Amerikan vatandaşlığı için müracaat edememelerine yol açmıştır. Bunun sonucunda da Karaçay toplumu yıllarca kendi yaşadığı bölgede yeteri kadar oy potansiyeline sahip olduğu halde yapılan seçimlerde etkili olamadı. Ancak 2000'li yıllardan itibaren bu durum yavaş yavaş değişmeye başladı. Karaçaylılar arasında Amerikan vatandaşı olanların sayısı artmaya başladı. Nitekim Paterson Belediye Başkanlığı için yapılan son üç seçimde Karaçaylıların, desteklediği adaylar seçilmeye başladı. Bu da Karaçay toplumunun ileriki yıllarda bölge siyasetinde gözardı edilemeyecek bir etkinliğe sahip olacağı yolundaki ümitleri arttırmıştır (R. B., 34. Büro Çalışanı)

1.5.2 Karaçaylıların, Amerika'daki kültürel faaliyetleri

ABD'de yaşayan Karaçaylılar ve Malkarlıların, ekonomik ve siyasi alanın aksine kültür alanında oldukça etkin oldukları görülmektedir. Karaçaylıların, kültürel faaliyetleri üç farklı başlıkta incelenebilir: Dini ve sosyal içerikli çalışmalar, Karaçay kültürünün tanıtımı ve uygulaması çalışmaları, medya çalışmaları.

1.5.2.1 Dini ve sosyal içerikli çalışmalar

Camiler, yurtdışında yaşayan tüm müslümanlar için çok önemli görevler üstlenmiş durumdadır. Onlar, sadece ibadet yerleri değil aynı zamanda yurtdışındaki toplumların birarada bulunmasını gerektiren nişan, düğün ve ölüm gibi olaylarda ve diğer sosyal etkinliklerde kullanılan birer kültür merkezi işlevi de yapmaktadır. Karaçaylılar, 1965 yılında bölgenin ilk camisi olan Karaçay Türkleri Mosque'u faaliyete geçirmişler (Toturgul, 2003). Daha sonra, 1978 yılında şu anda bölgenin en büyük camisi olan Ulu Cami - United Islamic Center'ı açmışlar (Özbek, H, 2003). Her iki cami de açıldığından bu yana civarda yaşayan Karaçaylılar ve diğer Türkler için hem ibadet edilen, hem Türk dili ve İslami bilgilerin öğretildiği hem de her tür sosyal ve kültürel faaliyetlerin yapıldığı birer kültür merkezi olmuştur (Yeşil, 2013a: 238).

1.5.2.2 Karaçay Kültürünün Tanıtımı ve Uygulaması Çalışmaları

Amerika’da yaşayan Karaçaylılar, gençlerin Karaçay kültürünü tanımaları, içinde yetiştikleri kültür değerlerini unutmamaları için, topluma hizmet verecek olan Amerikan Kafkas Karaçay Yardımlaşma Derneği “AKBA”yı Ekim 1989’da kurdular. 1995 yılında Paterson’da Crooks Avenue üzerinde bulunan Saab Hall adlı binanın Karaçaylılar tarafından satın alınmasından sonra binanın adı AKBA Hall’a çevrildi. O tarihten bu yana AKBA’nın düzenlediği bütün etkinlikler AKBA Hall’da yapılmaktadır. Karaçaylı gençler tarafından yönetilen AKBA derneği, ilkokul çağından itibaren çocuklara geleneksel Karaçay danslarını öğretmektedir. Bunun yanında gençlere Karaçay kültürü, Türkçe ve din dersleri eğitimi verilmektedir. Ayrıca, Karaçay kültürünün tanıtımı için gençlere kurslar verilmekte, piknikler ve balolar düzenlenmektedir. AKBA, her yıl New York’ta düzenlenen Türk Günü Yürüyüşü ve Festivali’ne de dans ekipleriyle katılarak ABD’deki Türk toplumuna ve Amerikalılara Karaçay kültürünü tanıtmaktadır (Akba, 2003:6)

1.5.2.3 Medya Çalışmaları

Karaçaylılar ve Malkarlılar, Amerika’ya göç ederek New Jersey’de ilk Karaçay kolonisini kurduktan sonra zaman zaman medya alanında da çalışmalar yapmışlardır. Ancak bireysel olarak yapılan bu girişimler, toplumdan yeteri kadar maddi destek bulamadığı için uzun soluklu olamamıştır. Bu alanda ilk önemli isim Hamit Botaş’tır. 2002 yılında hayatını kaybeden Botaş, ölümünden önce kendisiyle yaptığımız görüşmelerin birinde Karaçay – Kafkas adlı bir dergi çıkardığını ifade etmiş ve bir sayısını bize göstermişti. Bu derginin 1970’li yıllarda farklı zamanlarda teksirle çoğaltılmış bir kaç sayısı yayınlanmıştır. Botaş, bu derginin yanında 1990’lı yıllarda Rusya’da baskısı yapılan, savaş ve mültecilik yılları hatıratı bastırılmış, 2000 yılında da Nazmularım adlı bir şiir kitabı yayınlamıştır (Botaş, 2000). Botaş’ın şiirlerinden bazıları kendisi adına fanları tarafından açılan bir web sitede yayınlanmaktadır. Amerika’daki Karaçaylıların medya alanında yaptığı çalışmalar söz konusu olduğunda ikinci önemli isim Erol Bulur’dur. Bulur’un kendi kişisel imkanlarıyla başlattığı Karaçay TV, 1995-1996 yılları arasında bir yıl süreyle yayın hayatını devam ettirmiştir. Karaçaylıların dergi yayıncılığı alanında yaptıkları ilk ciddi çalışma, AKBA tarafından yayımlanan yine bu derneğin adını taşıyan bir dergidir. Karaçay Türkleri Derneği- AKBA adına Ural Yeşil yönetiminde yayınlanan AKBA dergisi, 2003 ve 2004 yıllarında iki sayı çıkmıştır. Türk Amerikan toplumuna turizm ve seyahat alanında hizmet vermek amacıyla 2010 yılında yayın hayatına başlayan İngilizce dilinde Travidition dergisi, Fatih Yeşil yönetiminde 2 sayı yayınlanmıştır. Murat Yeşil ve Ural Yeşil tarafından 2003 yılından 2013’e kadar yayınlanan Forum Gazetesi, Karaçay kültürünün tanıtımına katkıda bulunmuştur. Amerika’daki Karaçaylılar, Malkarlılar, Kafkasya’daki ve Türkiye’deki Karaçaylılar ile ilgili haber niteliği taşıyan tüm olayların ve etkinliklerin yer aldığı gazete 169 sayı yayımlanmıştır (Yeşil, 2013).

2. Yöntem

Bu araştırmada literatür taraması ve mülakat teknikleri kullanılmıştır. Bu amaçla Türklerin Amerika'ya başlattığı göçleri takiben yerleştikleri ABD topraklarındaki sosyal ve kültürel faaliyetleri ile ilgili olarak basında çıkan yazılar, röportajlar ve konuşmalar toplanmıştır. Bunun yanında Amerika'da 19 yıl süren gazetecilik ve yayıncılık dönemimiz sırasındaki yaptığımız gözlemler ve bire bir yapılan görüşmeler sonucu tutulan notlar biraraya getirilmiş, konu ve tarihlerine göre sıralanmıştır.

Alan çalışması olarak Karaçay Mosque ve Ulu Cami - United Islamic Center eski Başkanları , AKBA derneğinin yöneticileri başta olmak üzere, farklı tarihlerde Karaçay toplum önderleri ile yapılan mülakatlarda alınan notlar bir değerlendirme sürecine tabi tutulmuş ve bu çalışmada kullanılacak bölümler titizlikle seçilmiştir.

Mülakat yapılan kişiler ile ilgili bilgiler EK. 1'de sunulmuştur.

2.1 Bulgular

- Amerika'ya göçeden Karaçaylıların, İngilizce bilmemeleri, yetişkin kuşağın dil öğrenme konusundaki isteksizliği, onların ekonomik ve siyasi alanlarda , bu ülkede yaşayan diğer azınlıklara kıyasla daha geride kalmalarına yolaçmıştır.
- Ekonomik ve siyasi alandaki geri kalmışlığın aksine Amerika'daki Karaçaylılar ve Malkarlılar, kültürel alanda oldukça başarılıdır. Bu başarıda Ulu Cami- United İslamic Center ve Karaçay Mosque dernekleri ile AKBA'nın rolü büyüktür.
- Amerika'da yetişen ikinci ve üçüncü kuşak Karaçaylılar ve Malkarlılar, birinci kuşak gibi sadece kültürel alanda değil aynı zamanda ekonomik ve siyasal alanlarda etkili olmaya başlamışlardır.

3. Tartışma ve sonuç

Ekonomik ve siyasi alanlarda, Karaçaylıların, bu ülkede yaşayan diğer azınlık milletleri oldukça geriden takibettikleri söylenebilir. Katılımcılar, genel olarak, Karaçaylıların, Amerika'da gerek ekonomik alanda ve gerekse siyasi alanda diğer toplumlardan daha geride kalmış olmalarının temel nedeninin Amerika'ya ilk göçü başlatan birinci kuşağın İngilizce bilmemesi ortak görüşünü paylaşmaktadırlar.

Ekonomik alana gözetildiğinde, ortaya çıkan tablo bir başarı hikayesi olmaktan uzaktır. Kendi özel çabalarıyla esnaflığa ve hizmet sektörüne el atan Karaçaylıların sayısı belli bir oranın üstüne çıkamamıştır. Bu konuda bir değerlendirme yapmak gerekirse, yıllarca, Amerika'ya yeni gelen Türklerin ilk uğrak yeri olan Paterson'da Karaçaylılar ve Malkarlılar, hemen her Türk ailesine maddi ve manevi, her bakımdan yardımcı olmuş ama kendileri ticaret hayatına atılma konusunda çekingen davranmışlardır, denilebilir.

Katılımcıların açıklamalarından hareketle, 60 yıla yakın bir süredir Amerika'da yaşayan, Paterson'da ilk Türk kolonisini kuran ve daha sonraki yıllarda New Jersey eyaletinin Clifton, Wayne, Little Falls ve diğer bazı şehirlerine taşınan bir nüfusa sahip olan Karaçaylıların, ata meslekleri olan hayvancılık yapabilecekleri bölgeler yerine neden bir sanayi bölgesine yerleştikleri, kendi işlerini kurma yerine niçin fabrika işçiliği, memurluk gibi belli bir haftalık ücrete dayalı işlerde çalışmayı tercih ettiği belki ilk kuşağın dil bilmeme sorunu ve maddi imkanların sınırlı olması ile açıklanabilir ancak farklı ülkelerden Amerika'ya göçeden diğer azınlıkların da maddi imkanlar açısından Karaçaylılardan çok daha iyi şartlara sahip olmadıkları halde, bugün ekonomik olarak çok daha iyi durumda oldukları da bilinen bir durumdur.

İleride bu konuyu irdelenecek bir bilimsel araştırmanın, Amerikan halkında var olduğu söylenen girişimcilik ruhunun Karaçaylıları niçin etkilemediğini nedenleri ile ortaya koyacağı düşünülebilir. Son yıllarda, ikinci ve üçüncü kuşak Karaçaylıların ticari hayata atılma konusunda önceki kuşaklara kıyasla daha atak davranmaya başladığı görülmektedir. Bu da ileriye dönük bir ümit ışığı sayılabilir. Bu ümit ışığı, siyasi alan için de geçerlidir. Bu çalışma ilgili olarak yapılan röportajlar ve gözlemler, Karaçaylıların, önümüzdeki yıllarda Amerikan yerel siyasetinde etkili bir rol oynayabileceği izlenimi uyandırmaktadır.

EK. 1- Katılımcılar Listesi

1. H. B., 80, Yazar, Lise Mezunu
2. C.A., 90, Emekli, İlkokul mezunu
3. M. E., 80, Emekli, İlkokul mezunu
4. M. T., 76, Emekli, Lise Mezunu

5. N. B., 50, Esnaf, Lise Mezunu
6. M. B., 47, İşadamı, Lise Mezunu
7. D. G., 42, İnşaat Ustası, Ortaokul Mezunu
8. R. B., 34. Büro Çalışanı, Yüksek Okul Mezunu

9. S. Ç., 39, İşçi, Üniversite mezunu
10. S. G., 50, Emekli, Üniversite mezunu
11. F. K., 55, Tasarımcı, Üniversite mezunu

Kaynakça / Reference

- Adiloğlu, A. (2008). Karaçay – Malkar Türklerinin Rus hakimiyetine girişi. *International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 3/1 Winter 2008
- Ahmed, F. (1993). *Turks in America*. Columbia International. New York
- Akın, V. (2004). Amerika'da ilk Türk lobisi: Türk teavün cemiyeti. *Atatürk araştırma merkezi dergisi*. Sayı 59. Cilt XX. Ankara: Temmuz 2004
- Bice, H. (Aralık 2012). "1943-1944 Yıllarında Kafkasya ve Kırım'da Türk Sürgünleri". <http://hayatibice.net/?p=901>, [18.11. 2016 'da erişildi]
- Altschiller, D. (2000) "Turkish Americans", in R. Dassanowsky and J. Lehman (Ed.), *GaleEncyclopedia of Multicultural America* (pp. 1364-1373). Detroit, MI: Gale Group
- An Act To amend the Immigration and Nationality Act, and for other purposes. Public Law 85-316. September 11. 1957. p.639. <http://www.gpo.gov/fdsys/pkg/STATUTE-71/pdf/STATUTE-71-Pg639.pdf>, [07. 25. 2014 tarihinde erişildi]

- Baddeley, J. F. (1908). "The Russian conquest of the Caucasus". London: Longmans, Green and Co.
- Baker, K. (2013). The Balkars of southern Russia and their deportation. Pasedana:William Carey Library
- Bayramuk, H. (1995). İki kasım bin dokuzyüz kırküç. Kafkas Karaçay Türklerinin 14 yıl süren dramı. (Çev, Y.Nevruz). İstanbul: Ötüken Neşriyat
- Blanch, L. (1995)."The Sabres of Paradise". New York:TPP
- Conquest, R. (1960). The Soviet deportation of nationalities. New York: St Martin's Press
- Farson, N. (1958). "The lost world of Caucasus". Garden City, New York: Doubleday & Company, Inc.
- Freshfield, W. D. (1902)."The Exploration of The Caucasus". (Vol.1).London: Edward Arnold
- Freshfield, D. W. (1869). Travels in the central Caucasus and Bashan; including visits to Ararat and Tabreez and ascents of Kazbek and Elbruz. London: Longmans, Green, & Co.
- Golovin, I. (1854). "The Caucasus". London: Trübner, & Co.
- Haxthausen , B. A. V. (1855). "The tribes of the Caucasus".London: Chapman and Hall
- Karpat, K. H. (2006) The Turks finally establish a community in the United States. Int. j. Turkish studies. Vol. 12. Nos.1-2
- Kaya, İ. (2006). Amerikalı Türkler. Turkish Americans. Coğrafi Bilimler Dergisi. 2006, 4(2), 1-13
- King, C. (2008). The ghost of freedom- A history of the Caucasus. New York: Oxford University Press
- Klaproth, J. V. (1814). Travels in the Caucasus and Georgia. (F. Shoberl, Çev.). London:Richard and Arthur Taylor
- Laypanov, K. T. ve Miziyev , İ.M. (2010). Türk halklarının kökeni. (2.Baskı). (H.Bağcı, Çev.). İstanbul: Selenge Yayınları
- Mackie, J. M. (1856). "Life of Schamyl and narrative of the Circassian war of independence against Russia". Boston: John P. Jewett and Company

- Moser, L. (1856). "The Caucasus and its people with brief history of their history wars and a sketch of the achievements of the renowned chief Schamil". London: David Nutt
- Nekrich, A. M. (1981). Punished Peoples. The deportation and fate of Soviet minorities at the end of second world war. New York: W. W. Norton & Company
- Nevruz, Y. (2004). Türkiye'de yaşayan Karaçay Malkarlılarda demografik durum ve nüfus hareketleri. AKBA. American Karachai-Kavkaz Benevolent Association. 40-41
- Özbek, H. (2003). Akba. American Karachai – Kavkaz benevolent association. Issue no.1.pp.69-70. İstanbul: İhlas Matbaacılık A.Ş
- Pohl, J. O. (1999). Ethnic Cleansing in the USSR, 1937–1949. Westport, Connecticut , London: Greenwood Press
- Polian, P. (2004). Against their will: The history and geography of forced migration in the USSR. (A.Yastrzhemska, Çev.). Budapest: Central European University Press
- Smith, S. (1998). "Allah's Mountains". New York: I.B.Tauris Publishers
- Şahin, C. (Ağustos 2015). Rus Yayılmacılığına Bir Örnek: 1944 Kırım Türklerinin Sürgünü.Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi /The Journal of International Social Research. Cilt: 8 Sayı: 39 Volume: 8 http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt8/sayi39_pdf/2tarih_siyaset_uluslararasıiliskiler/sahin_cemile.pdf, [18.11. 2016 'da erişildi]
- Tavkul , U. (2003). Karaçaylılar ve Malkarlılar kimdir. <http://www.circassiancenter.com/cc-turkiye/arastirma/0287-balkar.htm>, [01.08. 2016 'da erişildi]
- Tavkul, U. (2012). Karaçay-Malkar Türklerinin sürgün ve soykırımı. https://www.facebook.com/permalink.php?id=189000823500&story_fbid=10151246790633501, [10.09. 2016 'da erişildi]
- Toturgul, H. (2003). Akba. American Karachai – Kavkaz benevolent association. Issue no.1.pp.66-67. İstanbul: İhlas Matbaacılık A.Ş.
- Yeşil, M. (2003). Karaçayların sürgünü. AKBA. American Karachai-Kavkaz Benevolent Association. 10-15.

Yeşil, M. (2013). "Amerika'daki Türk diasporası"nın oluşum süreci. <http://www.forumgazetem.com/2013/04/05/amerikadaki%E2%80%88turk-diyasporasinin-olusum-sureci>, [01.07.2013'da erişildi]

Yeşil, M. M. (2013b). ABD'de Türk medyasının tarihi gelişim süreci: Örnek inceleme FORUM gazetesi. Turkish Studies – International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume. 8/8 Summer 2013, p. 2255-2276, ANKARA-TURKEY

Yeşil, M. M. (2013a). The Importance of the Role that Turkish Ethnic Media Played in the Formation Process of Turkish Diaspora in America. International Journal of Business and Social Science. Vol. 4 No. 9; August 2013, pp. 234-246

Yeşil, U. ve Tabakçı, F. (2004). Drau'dan su değil gözyaşı akıyordu. AKBA. American Karachai-Kavkaz Benevolent Association. 10-15

